

DVADESET GODINA ČASOPISA SOCIJALNA EKOLOGIJA

Poštovani čitatelji,

Nakon dvadeset godina tiskanja časopisa „Socijala ekologija“, kao njegov pokretač i glavni urednik obraćam Vam se u obliku kratkog izvješća u kojemu ću navesti nekoliko momenata koji nas podsjećaju na dosadašnji rad. Pri tome imam na umu da časopis, kao i drugi pisani radovi, ima svoju dinamiku, svoj doprinos znanstvenom i stručnom diskursu i naravno svoj život.

1. KONCEPT SOCIJALNE EKOLOGIJE

Pokretanje časopisa bilo je dio cjelovitoga *koncepta socijalne ekologije* kao novog istraživačkog područja i znanosti na Odsjeku za sociologiju, koji je uključivao sljedeće sastavnice: (1) redovita diplomatska nastava; (2) nastava na poslijediplomskom studiju „Socijalna ekologija“ (3) istraživački projekti i (4) znanstveni skupovi. To je značilo: nastava-istraživanje-znanstveni skupovi-objavljivanje. Na taj način je časopis djelovao na okupljanje znanstvenika u promicanju socijalno-ekoloških ideja.

Od 1985./1986. akademske godine do danas predaje se na Odsjeku za sociologiju predmet „Socijalna ekologija“ (kasnije je uveden na Odsjeku za sociologiju u Zadru i Hrvatskim studijima u Zagrebu). Na Odsjeku za sociologiju pokrenut je i poslijediplomski magistarski studij „Socijalna ekologija“ (1988.), te je bilo logično da se objavljivanjem tekstova u časopisu i pokretanjem Biblioteke časopisa „Razvoj i okoliš“, omogući studentima pristup novijoj domaćoj literaturi, a znanstvenicima (posebice mladima) prostor objavljivanja radova. Rezultati istraživanja na projektima Zavoda za sociologiju (koje sam i osobno vodio) kao i znanstvene rasprave bili su dodatni motiv u spomenutom konceptu. Povremeni znanstveni skupovi koje je organizirao časopis bili podloga za tiskanje nekoliko zbornika radova. Časopis je organizirao nekoliko znanstvenih skupova: „Uloga znanosti u održivom razvoju“ – zajedno s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti (1992.); „Ekološki izazovi modernom društvu“ – zajedno s Goethe-Institutom (1996.); „Bioetika – etička iskušanja znanosti i društva“ (1997.); „Tijekovi i mijene mišljenja, svijeta i čovjeka“ (2000.).

2. UREĐIVANJE

Izdavači časopisa nisu se mijenjali do danas. To su Hrvatsko sociološko društvo i Zavod za sociologiju (Odsjek) Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Časopis je u početku godišnje izlazio kao četiri broja u četiri sveska. Kasnije, ovisno o financijskim prilikama, ponajviše potpore Ministarstva znanosti RH, najčešće kao četiri broja tiskana u tri sveska. Od 2010. godine časopis se formalno tiska u tri broja i tri sveska.

Referira se u: Sociological Abstracts (*Sociological Abstracts*, Inc., USA); Pollution Abstracts (*Cambridge Scientific* – Abstracts, USA); Geographical Abstracts: Human Geography & GEOBASE (*Geo Abstracts*, UK); FRANCIS database (*INSIT*, France); SocINDEX EBSCO (*Ipswich*, USA); Scopus; Worldwide Political Science Abstracts – selektivno.

Članci su dostupni na „Hrčku“.

Prvo uredništvo (1992.): Branka Bjelac, Ivan Cifrić (urednik), Benjamin Čulig, Nenad Karajić, Kufrin Krešimir (tajnik), Vladimir Lay i Tomislav Smerić. Do danas u kontinuitetu uredništva su svi osim T. Smerića. Časopis je imao izdavački savjet u sastavu: Siniša Ban, Ognjen Čaldarović, Paula Durbešić, Vjekoslav Grmič (Slovenija), Andrej Kirn (Slovenija), Ante Marinović-Uzelac, Ivo Maroević, Milan Meštrov, Valentin Pozaić, Zoltan Racz, Ivan Rogić, Davorin Rudolf, Viktor Simončić, Rudi Supek i Inge Šeparović Perko.

Sadašnje uredništvo: Benjamin Čulig, Ivan Cifrić (urednik), Branka Galić, Vladimir Lay, Ivan Kaltchev (Bugarska), Nenad Karajić, Krešimir Kufrin, Krunoslav Nikodem, Maria Roca (Portugal), Zoran Roca (Portugal), Stipe Orešković, Tijana Trako Poljak, Gordana Uzelac (V. Britanija).

3. VRIJEME POKRETANJA ČASOPISA

Časopis je pokrenut u „teško“ vrijeme. Dva su unutarnja obilježja društva: (a) vrijeme Domovinskog rata i stvaranja samostalne države Hrvatske i (b) vrijeme tranzicijskih promjena hrvatskog društva. Poteškoće ipak nisu djelovale negativno na nastanak časopisa nego upravo suprotno. Bili su znanstveni izazovi istraživanjima.

U širem kontekstu to je vrijeme globalizacije u kojemu su ideje održivog razvoja i promišljanja na tragu Konferencije UN u Rio de Janeiru (1992.) djelovale stimulativno na nastanak časopisa i uključivanje sociologije u tijekove mišljenja u svijetu, čemu svjedoče teorijski prilozi.

Dvadeset godina nakon Stockholmske konferencije (1972) svijet se nije bitno izmijenio, kao što se nije bitno promijenio čovjekov položaj od Konferencije UN u Rio de Janeiru (1992.). Čovjekov položaj u društvu postaje sve teži, a sistem društvu postaje sve veći teret. Povećala se čovjekova aktivnost na svladavanju prepreka njegovoj stvaralačkoj radoznalosti. Znanost i tehnologija su napredovale. Nastavljena je tendencija naše civilizacije u zagađivanju okoliša, ali su uznapredovale i tehnologije otklanjanja posljedica čovjekovog

entropijskog djelovanja. Kolikogod se čini da je čovječanstvo u razvoju otišli mnogo dalje na lokalnim, regionalnim i nacionalnim razinama, toliko je očito da su se povećali globalni socijalnoekološki problemi – ekološka drama čovječanstva nije se smanjila već povećala. Čovjekov položaj u društvu postaje sve teži, a sistem društvu postaje sve veći teret. Nije iskorijenjena glad, nisu obuzdane ljudske nagonске strasti za gospodarenjem nad drugima, čovjek nije našao smiraj u skromnom i jednostavnom životu. Pa ipak, u domeni ekologije prirode učinjeno je mnogo; u ekologiji duha, nažalost, malo. U traženju rješenja jednim okom gledamo na globalnu budućnost, a drugim na svoj mali dio svijeta u kojem živimo. U toj lepezi od globalnog do lokalnog interesa, ekologija društva pokušava obogatiti komunikacijske prostore čovjekova djelovanja ističući socijalnu dimenziju problema kao ključnu za čovjekov optimizam i budućnost. U njima, znanost, vjera i nada imaju svoje mjesto u novoj vizuri oikosa budućnosti.

Pokretanje „Socijalne ekologije“ uvjetovao je znanstvenim, društvenim i razvojnim poticajima:

Znanstvene potrebe za izlaženjem časopisa temelje se na razvoju socijalne ekologije kao znanstvene discipline. Kroz njezino predmetno, sadržajno i teorijsko–metodološko oblikovanje akumulirane su značajne spoznaje, koje je potrebno javno prezentirati i znanstveno valorizirati na javnoj sceni. Kako se znanstvena produkcija iz ove i srodnih joj područja povećava, tako narasta i potreba za komuniciranjem i informiranjem o dostignutim teorijskim i istraživačkim rezultatima.

Socijalnoekološku problematiku moguće je definirati kao problem suvremenih odnosa socijalnog i ekološkog kompleksa koji istražuju različite discipline. Časopis je bio mjesto prezentiranja njihovih rezultata i mjesto interdisciplinarne suradnje u socijalno–ekološkom području. Vrlo složeni problemi ne mogu se adekvatno objasniti iz horizonta pojedinih disciplina. Tematika socijalna ekologije izazvala je potrebu tijesne suradnje među znanostima. Namjera časopisa je bila da se u znanstvenoj periodici pozicionira ne samo kao mjesto prezentacije rezultata i dostignuća različitih disciplina, nego i kao medij interdisciplinarne suradnje u proučavanju i istraživanju socijalnoekološke problematike.

Društveni poticaj za interdisciplinarnim časopisom je u sve većoj potrebi za konkretnijim angažiranjem socijalne ekologije stvaranju okvira za rješavanje praktičkih problema razvoja društva. Praktički problemi suvremenih industrijskih društava, kao i društava koja se tek danas suočavaju s dubljim procesima modernizacije, a jedno od takvih je i naše, ukazuju na sve aktualniju i akutniju ekološku krizu u raznim regijama svijeta, ali i na ekološku dramu čovječanstva. Časopis je prostor različitih znanstvenih pogleda, kritičkih osvrta i konkretnih inicijativa u vezi s problemima čovjekove budućnosti. Socijalnoekološki problemi postali su fundamentalni za čovjekov opstanak i za društveni razvoj. Nije riječ samo o globalnim problemima i apstraktnim spoznajama znanosti, već primarno o neposrednim pitanjima velikih razvojnih projekata i svijetu i u nas. Spomenut ćemo samo porasti interesa za regionalnim razvojem kao pretpostavkom suvremenog europskog razvojnog koncepta. Pored toga, izuzetni su problemi energetske politike, prostornog planiranja proizvodnih kapaciteta i ljudskih naselja, utjecaja postojećeg i poželjnog stanja tehnološke razvijenosti na okolinu, kvalitete okoline i stanja kulturne i prirodne baštine

itd. Sve su to problemski sadržaji u proučavanju kojih socijalne znanosti moraju aktivnije sudjelovati i javno pripomoći njihovom rješavanju.

Razvojne potrebe odražavale su se u ideji da časopis pridonese znanstvenom zasnivanju humanistički usmjerene ekološke strategije društvenog razvoja i njezinoj valorizaciji. Pri tome mislimo na interes i ulogu raznih znanstvenih disciplina poput sociologije, demografije, socijalne geografije, psihologije, filozofije, teologije, medicinske znanosti, tehničkih znanosti itd., odnosno svih onih koje se osim klasične ekologije bave ekološkom i socijalnoekološkom problematikom. Mišljenja smo da je časopis izraz postignuća hrvatske znanosti i duha njezine integracije u svjetske tokove.

Časopis je, kako je u Promemoriji br. 1 (1992) istaknuto, nastojao ostvariti sljedeće ciljeve:

- *poticati* razvoj socijalne ekologije kao discipline i njezine kompetentnosti u ovom području stimuliranjem javnog prezentiranja rezultata istraživanja;
- *informirati* znanstvene i šire javnosti o tekućoj znanstvenoj produkciji na području socijalne ekologije u nas i u svijetu, te o aktivnostima društvenih subjekata u području zaštite čovjekove prirodne i socijalne okoline;
- *prezentirati* rezultate znanstveno–istraživačkog rada u oblasti društveno–humanističkih znanosti iz tematskog područja socijalne ekologije i srodnih disciplina;
- *sučeljavati* različite teorijske poglede i pristupe problemima, koncepcijama i orijentacijama;
- *kritički vrednovati* doprinos i poticaj znanstvenih spoznaja i promjene društvene prakse;
- *razvijati suradnju* među različitim znanstvenim disciplinama koje istražuju socijalnoekološke probleme;
- *educirati* stručnu i širu javnost iznošenjem spoznaja o utjecaju čovjeka na prirodu, a time i na osnove vlastite budućnosti.

Sadržajno usmjerenje časopisa bilo je zamišljeno tako da u njemu koncepcijski možemo razlikovati nekoliko različitih blokova: teorijski radovi i empirijska istraživanja, recenzije i prikazi, te informacije.

Časopis se obraćao prvenstveno *znanstvenicima* u socijalno–ekološkim područjima, osobito društvenih znanosti, te svima onima koji se sa stajališta svoje discipline (biologija, tehnologija, medicina, pravo, filozofija, teologija itd.) bave ekološkim pitanjima i traženjem povoljnijih solucija primjene znanstvenih spoznaja u cilju ekološki i socijalno održivog razvoja. Bio je namijenjen i stručnim radnicima koji se u raznim *institucijama* bave praktičnim problemima zaštite i unapređivanja čovjekove okoline, kulturne i prirodne baštine, kao i *nastavnicima*, *studentima* i *učenicima* u školama i fakultetima. Svoj interes u časopisu mogli su naći i članovi raznih *ekoloških udruženja*, kao i svi drugi koji se zanimaju za socijalnoekološke probleme.

Časopis do danas izlazi na hrvatskom jeziku sa sažecima na engleskom i njemačkom jeziku. Pritom se uredništvo dva desetljeća držalo te tradicije, a bilo je motivirano s nekoliko elemenata.

(a) Orijentacija na širenje ekoloških ideja. Uredništvo je smatralo da časopis nedvojbeno treba imati ulogu medija koji će prezentirati i širiti ekološke ideje u društvu, pa je hrvatski jezik bio potpuno razumljiv kao jezik tiskanja radova u časopisu.

(b) S druge strane sama ideja socijalne ekologije pružala je otpor standardnoj zatvorenosti i samodovoljnosti znanstvenih disciplina, tj. svojevrsnom „disciplinarnom feudalizmu“ koji je još uvijek vidljiv. Prilozi iz različitih disciplina tvorili su zajedničku „poruku“ časopisa o potrebi većeg interdisciplinarnog pristupa shvaćanju i istraživanju odnosa društva (čovjeka) i prirode (okoliša).

(c) Časopis je uvijek imao skromnu financijsku potporu, pa nije bilo moguće plaćati prijevode radova. Prvi broj je financiran iz projekta „Socijalnoekološki aspekti razvoja“ (5-06-049) na Zavodu za sociologiju, a i kasnije je imao stalnu potporu projekata koji su se nastavljali na ovaj projekt.

4. OBJAVLJENI RADOVI U ČASOPISU

Popis objavljenih priloga po strukturi 1992.-2011.

Kategorija rada	Broj radova	%
Izvorni znanstveni rad	196	23,06%
Prethodno priopćenje	12	1,41%
Pregledni rad	91	10,71%
Izlaganje sa znanstvenog skupa	44	5,18%
Stručni rad	67	7,88%
Prijevod	5	0,59%
Recenzije i prikazi	379	44,59%
Informacije	47	5,53%
In memoriam	7	0,82%
Ispravak	2	0,24%
Ukupno	850	100,00%

Broj priloga po godinama 1992.-2011.

Godina	Broj radova
1992.	83
1993.	76
1994.	34
1995.	59
1996.	68
1997.	42
1998.	46
1999.	42
2000.	40
2001.	43
2002.	36
2003.	25
2004.	31
2005.	30
2006.	36
2007.	30
2008.	34
2009.	31
2010.	32
2011.	32

5. BIBLIOTEKA „RAZVOJ I OKOLIŠ“

S povećanim interesom istraživača Uredništvo je pokrenulo časopisnu biblioteku „Razvoj i okoliš“ (1994). Knjige iz ove biblioteke poslužile su studentima i kao nastavno štivo. Biblioteka se temeljila na financijskoj potpori pojedinih autorskih knjiga kao i zbornika, zahvaljujući funkcioniranju sustava natječaja Ministarstva znanosti i obrazovanja.

U Biblioteci je tiskano 18 naslova i to: Rade Kalanj: *Moderno društvo i izazovi razvoja* (1994), Vjeran Katunarić: *Labirint Evolucije* (1994), Ivan Cifrić: *Napredak i opstanak* (1994), Ognjen Čaldarović: *Socijalna teorija i hazardni život* (1995), Tomislav Murati: *Bibliografija radova iz socijalne ekologije i primijenjenih ekologija, objavljenih u Hrvatskoj 1986.-1995.* (1995), Stjepan Orešković: *Novi društveni ugovor* (1997), Cifrić-Čaldarović-Kalanj-Kufrin: *Društveni razvoj i ekološka modernizacija* (1998), Ivan Cifrić /prir./: *Bioetika. Etička iskušenja znanosti i društva* (1998), Ivan Cifrić: *Moderno društvo i svjetski ethos* (2000), Ivan Cifrić /prir./: *Znanost i društvene promjene* (2000) Rade Kalanj: *Ideje i djelovanje* (2000), Nenad Karajić: *Političke modernizacija* (2000), Aleksandar Štulhofer: *Nevidljiva ruka tranzicije* (2000), Ivan Cifrić: *Okoliš i održivi razvoj. Ugroženost okoliša i estetika krajolika* (2002), Tomislav Markus: *Ekologija i antiekologija* (2004), Tomislav Markus: *Dubinska ekologija i suvremena ekološka kriza* (2006), Marija Geiger: *Kulturalni ekofeminizam* (2006), Ivan Cifrić /prir./: *Relacijski identiteti* (2008).

Od Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uređenja Republike Hrvatske, časopis je u 2000. godini dobio godišnju nagradu (pisano priznanje i plaketa) „za dostignuća u zaštiti okoliša na području informiranja i obrazovanja za okoliš“.

Vjerujemo da je časopis u dosadašnjem svom „životu“ ispunio očekivanja i ciljeve navedene u Promemoriji prvog broja. Poticao je istraživanja, organizirao znanstvene skupove i pokrenuo biblioteku „Razvoj i okoliš“. Je li u tome uspio, odlučit će vrijeme.

Bilo bi korisno i potrebno da nakon ove faze časopis nastavi izlaziti i da se uređuje u skladu sa suvremenim zahtjevima znanosti na interdisciplinarnoj osnovi, čuvajući osnovnu ideju socijalne ekologije tj. istraživanje odnosa čovjeka (društva) i okoliša (prirode), ne gubeći iz vidokruga naše društvo.

Promijenjene okolnosti ukazuju na to da je za sljedeće razdoblje potrebno časopis „modernizirati“ na način da se u njemu objavljuju tekstovi i na svjetskim jezicima; ili, što neki zagovaraju, da se tiska samo na stranom jeziku. Moguće je također samo u elektroničkom obliku. O tome neka odluči izdavač(i), jer honores mutant mores.

6. ZAHVALE

Zahvaljujem izdavačima časopisa Hrvatskom sociološkom društvu i Zavodu (Odsjeku) za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu na izdavačkoj potpori, te Odsjeku za sociologiju na organiziranju znanstvenog simpozija „Razvoj i okoliš – perspektive održivosti“ (Zagreb, 6. i 7. X. 2011) u povodu jubilarne 20-e godišnjice izlazenja časopisa. Zahvaljujem svima koji su na bilo koji način pomogli tiskanju časopisa kao i suradnicima na priložima i pozivamo ih na nastavak suradnje.

Zahvalu upućujem inozemnim i domaćim znanstvenicima koji su kao članovi Izdavačkog savjeta časopisa dali moralnu potporu.

Konačno, zahvaljujem članovima uredništava i tajnicama časopisa s kojima sam proveo dva desetljeća na uređivanju časopisa.

Ivan Cifrić, glavni i odgovorni urednik